

Pripremljenost hrvatskog tržišta za e-nakladništvo

Blažević, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:696785>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-09**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij informatologije

Ivana Blažević

Pripremljenost hrvatskog tržišta za e-nakladništvo

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Zoran Velagić

Osijek, 2012.

SADRŽAJ

SAŽETAK	2
UVOD	3
1. TEMELJNI POJMOVI ELEKTRONIČKOG NAKLADNIŠTVA	4
2. POJAVA I RAZVOJ ELEKTRONIČKOG NAKLADNIŠTVA U SIJETU	6
2.1. KARAKTERISTIKE ELEKTRONIČKOG NAKLADNIŠTVA	7
3. ELEKTRONIČKO NAKLADNIŠTVO U HRVATSKOJ	9
3.1. ELEKTRONIČKI NAKLADNICI U HRVATSKOJ	11
3.1.1. KOMERCIJALNI NAKLADNICI	12
3.1.2. NEKOMERCIJALNI NAKLADNICI	16
3.2. ZAKONSKI PROPISI O ELEKTRONIČKOJ KNJIZI I NAKLADNIŠTVU U HRVATSKOJ	18
3.3. OBRAZOVANJE I ELEKTRONIČKO NAKLADNIŠTVO	19
3.4. DOSTUPNOST I PONUDA E-ČITAČA U HRVATSKOJ	21
3.5. PROJEKTI KOJI PROMOVIRAJU ELEKTRONIČKU KNJIGU I NAKLADNIŠTVO U HRVATSKOJ	26
ZAKLJUČAK	29
LITERATURA	30

SAŽETAK

Cilj je radnje analizirati pripremljenost hrvatskog tržišta za elektroničko nakladništvo. Razrađeni su sljedeći mogući indikatori razvijenosti suodnosa tržišta i e-nakladništva u Republici Hrvatskoj: položaj e-nakladništva u općoj nakladničkoj produkciji, pravni okvir, obrazovni sustav i mogućnosti pristupa elektroničkim sadržajima.

Navedeni su indikatori analizirani na odabranim primjerima. Nakladnici koji su uvršteni u rad pridonijeli su razvitku elektroničkog nakladništva u Hrvatskoj, neki su bili pioniri ovog područja, dok su se drugi usredotočili na razvijanje i pokretanje važnijih projekata kojima su željeli elektroničku knjigu približiti čitateljima. S obzirom da se u Republici Hrvatskoj elektroničko nakladništvo počelo razvijati kasnije negoli na zapadu, zakoni i praksa se sporije mijenjaju i prilagođavaju, no budući da je elektronička revolucija općenito promijenila poslovanje tvrtki i način na koji komuniciraju s javnosti, polako na vidjelo dolaze i prednosti koje elektroničko nakladništvo i poslovanje imaju, a s tim i potreba njihova zakonskog reguliranja. Obrazovanje u Hrvatskoj tek čeka elektronička revolucija; planiraju se uvesti e-imenici, e-udžbenici i tableti u nastavu, te će obrazovni sustav također postati važno područje e-nakladništva. Bez tehnološke podrške nemoguće je razviti elektroničko nakladništvo do željene mjere. Uz pristup internetu potrebni su i različiti uređaji koji omogućuju preuzimanje i čitanje elektroničkih publikacija. S razvojem tehnologija koje omogućuju jednostavno čitanje e-knjiga na hrvatskom se tržištu razvijaju i projekti poput mrežnih knjižara (Planet9, TookBook, Vipnet-ova eKnjižara), e-knjižnica (CARNet eKnjižnica), internet portala s besplatnim pristupom elektroničkoj knjizi (eLektire, Elektroničke knjige) i portala specijaliziranih za jedno nakladničko područje (Zakon.hr).

Temeljna ograničenja pri istraživanju predstavljala su nedostatak relevantne literature i vrlo brze promjene kojima je e-nakladništvo izloženo. Stoga se zaključci ponajprije temelje na analizi primjera dobre prakse, a kao takvi su relevantni za analizu trenutnog stanja i zahtijevaju kontinuirano revidiranje. Doprinos radnje je pokušaj analize postojećeg statusa elektroničkog nakladništva u hrvatskom društvu, iz čega proizlaze i eventualne smjernice za njegov razvoj i poboljšanja.

Ključne riječi: elektroničko nakladništvo, elektronička knjiga, e-čitači, tableti, obrazovanje, mrežne knjižare, e-knjižnice.

UVOD

Brzi razvoj tehnologije rezultirao je velikim promjenama na svim područjima ljudskog djelovanja i življenja. Kulturne djelatnosti nisu ostale nezahvaćene širenjem elektroničke revolucije. Načini na koje se uređuju i izdaju različite publikacije mijenjaju se iz temelja, a čitatelji polako prihvaćaju novitete i prepoznaju prednosti elektroničkog izdavaštva. John B. Thompson je prikazao kako su u posljednjih četvrt stoljeća nove informacijsko-komunikacijske tehnologije u cijelosti promijenile tijek nakladničkog poslovanja na svim razinama i u svim fazama, od faze stjecanja rukopisa do faze distribucije knjige. Od sredine 90-ih godina 20. stoljeća nakladnici intenzivnije uvode računala u procese uređivanja i grafičke pripreme rukopisa, a primjena novih tehnologija olakšala je manipulaciju građom (rukopisima, ilustracijama, tehničkim crtežima i sl.), ubrzala je proizvodnju novih i ponovno izdavanje već objavljenih naslova, omogućila je nove oblike promocije i distribucije, olakša je upravljanje tvrtkom i naposljetku povećala je vidljivost nakladnika i njegovih proizvoda na tržištu.¹

Ova radnja daje presjek elektroničkog nakladništva u Hrvatskoj, odnosno prikaz pripremljenosti hrvatskog tržišta za elektroničko nakladništvo. Pod pojmom *tržište* ne misli se samo tržište u klasičnom smislu riječi, već se taj pojam odnosi na sve potencijalne konzumente elektroničkih knjiga (primjerice obrazovni sustav, znanstvena zajednica, sustav zakonodavstva, profesionalne zajednice, opće tržište i sl.).

Radnja je podijeljena u tri poglavlja. Prvo poglavlje navodi i definira osnovne nakladničke pojmove koji su primjenjivi i na elektroničko nakladništvo, što olakšava daljnje praćenje rada, ali i razumijevanje samog elektroničkog nakladništva. U drugom je poglavlju dat kratak prikaz povijesnog razvoja i početaka elektroničkog nakladništva u svijetu i istaknute su specifičnosti takve vrste izdavaštva. Treće se poglavlje bavi razvojem e-nakladništva u Hrvatskoj. Navedeni su važniji nakladnici koji se elektroničkim nakladništvom bave kao primarnom djelatnošću ili ga prakticiraju u kombinaciji s tradicionalnim tiskanim nakladništvom. Rad donosi i popis zakona koji reguliraju izdavačku djelatnost i reguliraju tržište knjige. Sljedeće potpoglavlje donosi planove koji se namjeravaju realizirati u skoroj budućnosti, a odnose se na reformu školstva i prelazak na elektroničke udžbenike, imenike i korištenje uređaja poput tableta i e-čitača. Budući da ni jedna od navedenih promjena ne bi bila moguća bez tehnologija koje olakšavaju korištenje usluga elektroničkog izdavaštva, u sljedećem su poglavlju prikazani

¹ Thompson, John B. Merchants of culture: the publishing business in the twenty-first century. Polity, 2010. Str. 312 – 368.

najpopularniji e-čitači. Posljednje poglavlje daje pregled projekata koji promoviraju elektroničku knjigu i olakšavaju pristup istoj.

Razrada trećeg poglavlja u potpoglavlja upućuje i na indikatore razvijenosti suodnosa tržišta i e-nakladništva u Republici Hrvatskoj koji su primijenjeni kao mjerila zastupljenosti e-publikacija u širem društvenom kontekstu, naime položaj e-nakladništva u općoj nakladničkoj produkciji, pravni okvir, obrazovni sustav i naposljetku mogućnosti pristupa elektroničkim sadržajima.

Nužno je navesti da je bavljenje suvremenom, doslovce „tekućom“ temom, prouzročilo niz istraživačkih ograničenja, od kojih treba istaknuti dva. Prvo je nedostatak relevantne literature, koja je još uvijek, ako je dostupna, ponajprije usmjerena na tehnološke, a ne socijalne aspekte e-nakladništva. Radnja je stoga ponajprije temeljena na analizi primjera dobre prakse, što je, uostalom, i osnovna „metodologija“ svih istraživanja o elektroničkom nakladništvu. Drugo ograničenje proizlazi iz vrlo brzih promjena kojima je e-nakladništvo izloženo, te su stoga zaključci izneseni u ovom radu primjenjivi na kraća vremenska razdoblja i isključivo na prostor i društveni kontekst Republike Hrvatske.

1. TEMELJNI POJMOVI ELEKTRONIČKOG NAKLADNIŠTVA

Pojava novih tehnologija i iskorištavanja njihovih mogućnosti dovela je do velikih i značajnih promjena u svijetu izdavaštva. Pojavili su se novi pojmovi, stari pojmovi su se izmijenili i dobili novo, prošireno značenje. Da bi se olakšalo daljnje praćenje rada, u ovom su poglavlju navedeni pojmovi i njihova značenja u onom smislu u kojem će u nastavku biti korišteni.

Neki od osnovnih pojmova koji definiraju novu granu izdavaštva i novu eru poslovanja unutar područja nakladništva su sljedeći:

AUTORSKO PRAVO je pravo autora na njihovim djelima iz književnog, znanstvenog i umjetničkog područja.²

CD-ROM (akronim od engleske riječi *compact disc-read only memory*) način je pohranjivanja veće količine podataka upotrebom laserske zrake. Podaci jednom snimljeni na CD-ROM ne mogu se mijenjati, a najčešće se na tom mediju isporučuju računalni programi i slično.³

E-ČITAČ ili čitač elektroničkih knjiga (eng. *e-reader*) uređaj koji se koristi za čitanje elektroničkih knjiga ili časopisa. E-čitači obično koriste zaslone koji podsjećaju na papir i imaju vlastitu ugrađenu memoriju. Neki koriste USB ili memorijske kartice, a neki koriste bežične veze (Wi-Fi ili 3G).⁴

E-PAPIR ili elektronički papir (eng. *e-paper*) je zajednički naziv za zaslonske tehnologije dizajnirane da oponašaju izgled obične tinte i papira.⁵

ELEKTRONIČKA KNJIGA je jedna ili više računalnih datoteka omeđenog sadržaja, koje su dostupne na mreži (mrežna knjiga) ili u materijalnom obliku (CD-ROM, disketa). Jednostavnije, elektronička knjiga je ekvivalent tiskanoj knjizi. Uz sam tekst može donositi sliku i zvuk, ali i poveznice sa srodnim mrežnim stranicama, te programe uz pomoć kojih je moguće nadopuniti ili izmijeniti sadržaj. Elektronička knjiga bi trebala biti označena vlastitim međunarodnim knjižnim brojem, ISBN. Preporučuje se da se svaki format elektroničke knjige označi vlastitim knjižnim brojem.⁶ Prema najjednostavnijoj i općeprihvaćenoj definiciji, e-knjiga je bilo koja knjiga, često s interaktivnim digitalnim obilježjima, koja se može čitati u elektroničkom formatu.⁷

² Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima: zakon o izmjenama i dopunama zakona o autorskom pravu i srodnim pravima, 2011. URL: http://www.dziv.hr/files/File/zastita/zakon_autorsko_HR.pdf (2012-02-13)

³ Veliki školski leksikon. Zagreb: Školska knjiga, 2003. Str. 149.

⁴ Moderne tehnologije. URL: <http://modernatehnologija.com/ecitacitableti/sto-je-e-citac.html> (2012-02-22)

⁵ Isto.

⁶ Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001. Str. 49.

⁷ Kasdorf, William E. ur. 2003. *The Columbian Guide to Digital Publishing*. New York: Columbia University Press. Str 679.

ELEKTRONIČKO NAKLADNIŠTVO se bavi pripremom elektroničke knjige za izdavanje. Priprema elektroničke knjige u svojoj prvoj fazi obuhvaća iste postupke koji se provode pri pripremi za izdavanje tiskane knjige. Oni su: izbor teksta, lektura, korektura i grafičko oblikovanje. U samoj proizvodnji elektroničke knjige prijelom se obavlja tako da se sadržaj knjige pretvara u datoteke spremne za objavljivanje na mreži ili istodobno i na mreži i u materijalnom obliku.⁸

ELEKTRONIČKI NAKLADNIK je pravna ili fizička osoba koja se brine o izdavanju elektroničke publikacije, te snosi troškove njezine proizvodnje i raspachavanja. Elektroničkim nakladnikom se postaje u trenutku kada raspachavatelj stekne autorska prava na određeni naslov, u tom trenutku se može uključiti u sustav ISBN.⁹

IZDANJE elektroničke knjige je omeđeni sadržaj koji nosi dovoljno razlikovnih obilježja u odnosu na isti ili slični sadržaj istog naslova. Odluka o određivanju razlika između pojedinog izdanja istog naslova prepuštena je nakladniku.¹⁰

IZDAVANJE jedan od načina objavljivanja djela, bilo da se radi o elektroničkoj ili tiskanoj publikaciji. Ono obuhvaća umnožavanje i stavljanje u promet primjeraka djela na račun nakladnika.¹¹

NAKLADNIČKI UGOVOR u elektroničkom nakladništvu treba sadržavati pravo elektroničkog reproduciranja i pravo pristupa djelu.¹²

NOVO IZDANJE određeno je promjenom formata računalne datoteke ili izmjenama sadržaja pod kojima se ne podrazumijeva novi oblik ambalaže ili korektura teksta.¹³

MREŽNA KNJIŽARA je ponuda publikacija na mreži.¹⁴

OBJAVLJIVANJE je svaki postupak kojim je neko djelo postaje pristupačno javnosti. Za objavljivanje elektroničke knjige bitno je da je uz pravo elektroničkog reproduciranja ključno i pravo objavljivanja u smislu priopćavanja javnosti.¹⁵

⁸ Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001. Str. 49.

⁹ Isto, str. 49.

¹⁰ Isto, str. 50.

¹¹ Isto, str. 50.

¹² Isto, str. 51.

¹³ Isto, str. 50.

¹⁴ Isto, str. 50.

¹⁵ Isto, str. 50.

2. POJAVA I RAZVOJ ELEKTRONIČKOG NAKLADNIŠTVA U SVIJETU

Početak elektroničkog nakladništva katkad se smatra – elektronička pošta, odnosno publikacija poslana u obliku elektroničke pošte, te bi se stoga moglo reći da e-nakladništvo počinje osamdesetih godina prošlog stoljeća. Publikacije su slane ljudima s *mailing liste*, odnosno ljudima sličnih interesa.¹⁶

No, takav način distribuiranja publikacija ubrzo se napušta slijedom brzog razvoja interneta. Dostupni postaju novi alati, poput *World Wide Web-a*, početkom 1990-ih, točnije 1991., i *Mosaic-a*, internet pretraživača iz 1993.¹⁷ Navedeni alati olakšavaju pristup publikacijama, ali i objavu istih.

Usporedno s distribucijom elektroničkih publikacija putem weba razvija se i njihova distribucija na magnetnim i optičkim medijima. Kao prvi takav medij za pohranu i distribuciju elektroničkih podataka koristila se disketa. No, kako je tehnologija napredovala medije poput diskete zamjenjuju oni koji imaju bolje, suvremenije karakteristike, karakteristike koje odgovaraju potrebama društva koje ih koristi. Jedna od glavnih karakteristika suvremenih medija je mogućnost pohrane veće količine podataka. Odgovor na potrebe tržišta bio je CD-ROM. Taj medij nudi mogućnost pohrane veće količine podataka, dobru kvalitetu, nisku cijenu, duži vijek trajanja i mogućnost umnažanja. Objavljivanje na CD-ROM-ovima se pokazalo kao vrlo uspješan način objavljivanja elektroničkih publikacija. Danas se još uvijek mogu naći i koristiti publikacije objavljene isključivo na CD-ROM-u, poput raznih enciklopedija, rječnika i sl. Problem s CD-ROM-ovima se javio upravo u knjižnicama, jer su postali neprikladni za korištenje. Svaki CD-ROM je zahtijevao instalaciju posebnog softvera koji će omogućiti korištenje svakom pojedinom publikacijom. Kao rješenje tog problema, knjižnice su instalirale CD-ROM-ove putem mreže i time olakšale pristup, održavanje i deinstaliranje istih.

Kako se tehnologija počela razvijati tako su ih i razne industrije uvodile u svoja poslovanja. Nakladništvo je digitalnu tehnologiju prihvatilo tijekom 90-ih godina, i već tada američki nakladnici odlučuju uložiti milijune dolara u elektroničko nakladništvo.¹⁸ U počecima elektroničkog nakladništva godišnja prodaja elektroničkih knjiga nije prelazila brojku 100, a „naklada“ (odnosi se na broj kupnje datoteke s e-publikacijom) od 1000 primjeraka je bila skoro pa nezamisliva. Situacija se počela mijenjati pojavom e-čitača.

¹⁶ Pettenati, Corrado. Electronic publishing at the end of 2001. URL: http://pcams01.mib.infn.it/Manuscripts/10_generalities/pettenati.pdf (2012- 02- 15)

¹⁷ Wilson, Tom. Electronic publishing and the future of the book. // Information research vol. 3, 2 (1997). URL: <http://informationr.net/ir/3-2/paper39.html> (2012- 02-15)

¹⁸ Thompson, John B. Merchants of culture: the publishing business in the twenty- first century. Polity, 2010

Pojavom elektroničkih čitača elektroničke knjige su bile dostupnije, no prvi su uređaji bili ograničeni na samo jedan format (npr. PDF) i nisu se mogli izravno povezivati s mrežom, te se elektronička knjiga još uvijek nalazila na margini proizvodnje i tržišta. Takvo je stanje potrajalo do 2007. godine kada je tvrtka Amazon.com lansirala uređaj *Kindle*, elektronički čitač koji sadržaj preuzima preko bežične mreže. Za razliku od ostalih čitača ovaj je koristio e-tintu, koja smanjuje potrošnju baterije i zaslon čini vidljivim i na jakom suncu. Uvidjevši potencijal novog e-čitača, više je proizvođača osmislilo nove marketinške planove i pokrenulo masovnu proizvodnju elektroničkih čitača. Najpoznatiji i najuspješniji proizvođači e-čitača su Amazon.com, Sony i Barnes & Noble. Tijekom 2011. godine tvrtka Apple je u prodaju pustila višenamjenski uređaj *iPad* i omogućila distribuciju knjiga za isti.¹⁹ Ovdje treba naglasiti i vrlo važnu činjenicu, da su naime tvrtke koje proizvode sofisticiranu tehnologiju postale izravna konkurencija nakladnicima i obratno: nakladnici danas proizvode sofisticiranu tehnologiju, a proizvođači takve tehnologije nude nakladničke proizvode.²⁰ To je još jedan pokazatelj dubinskih promjena u suvremenom nakladništvu.

Prema podacima koje je tvrtka Amazon iznijela javnosti, u drugom kvartalu 2010. godine prodaja e-knjiga premašila je prodaju tiskanih knjiga. No, usprkos povećanju prodaje, prodaja e-knjige je predstavljale tek 8,5 % prihoda od ukupne prodaje knjiga u SAD-u (slični su podaci i u ostatku svijeta).²¹ Te brojke nimalo ne umanjuju prednosti elektroničkog nakladništva, ali ni činjenicu da ono tek treba doživjeti svoj procvat.

2.1. KARAKTERISTIKE ELEKTRONIČKOG NAKLADNIŠTVA

Elektroničko se nakladništvo razvija tek 20-ak godina, tako da se ta grana industrije smatra vrlo „mladom“ i novom. S vremenom su tradicionalni nakladnici prihvatili nov način objavljivanja publikacija i uklopili ga u veće postojeći tradicionalni model izdavanja tiskane građe.

Karakteristike elektroničkog nakladništva čine ga prihvatljivim i jednostavnim za današnje vrijeme, u kojem se sva poslovanja i događanja usmjeravaju i prilagođavaju dostupnoj tehnologiji. Elektroničke publikacije je moguće brže proizvesti i distribuirati. Jednom kodiran tekst u HTML-u moguće je objaviti odmah, nisu potrebne duge pripreme (ponajprije grafičko

¹⁹ Moderne tehnologije. URL: <http://modernatehnologija.com/ecitacitableti/sto-je-e-knjiga.html> (2012- 02- 22)

²⁰ Goldstein, Ingrid. Why Publishers need a Content Strategy Today, 2012. URL: <http://publishingperspectives.com/2012/04/why-publishers-need-a-content-strategy-today/> (2012-05-07)

²¹ Moderne tehnologije. URL: <http://modernatehnologija.com/ecitacitableti/sto-je-e-knjiga.html> (2012- 02- 22)

oblikovanje i tisak) kao kod objave tiskanih knjiga. Distribucija elektroničkih publikacije ne zahtijeva posrednika, dovoljna je objava na mreži i sposobnost korisnika da je pronađu u bazama podataka ili ne samoj mreži. Samim tim distribucija takvih publikacija, odnosno njezini troškovi su daleko niži nego troškovi distribucije tiskane knjige. Prednosti elektroničke knjige se očitavaju i u tome da je sam čin objave teksta daleko jednostavniji, moguće je primjerice da autor svoju knjigu stavi u PDF format i objavi je sam u vlastitoj nakladi, uz minimalan trošak.

Objavljeni elektronički tekst moguće je ispravljati i mijenjati bez troškova novog izdanja, i slično. Elektronički tekst čini zanimljivijim i praktičnim čitatelju i njegova interaktivnost. Čitatelju je omogućeno da tijekom čitanja može „posjetiti“ razne internet stranice uz pomoć poveznice koje je autor uvrstio u sam tekst.

Prednost elektroničkih publikacija prepoznale su i knjižnice. Obrada takvih publikacija ne zahtijeva mnogo vremena, pohrana ne zahtijeva materijalni prostor, a i smanjena je mogućnost oštećenja i gubitka publikacije.

Postoje i ograničenja elektroničkog nakladništva. Činjenica je da ova grana izdavaštva još uvijek zahvaća relativno mali broj korisnika. Također se javlja i problem dostupne tehnologije; elektroničko nakladništvo „traži“ napredniju tehnologiju, koja nije uvijek dostupna. S tehnologijom nastaje i problem njezinog korištenja, još uvijek je velik broj ljudi koji nisu informatički pismeni i to je, dakako prepreka pri korištenju i konzumiranju elektroničkih publikacija. Naglašen je i problem digitalne podjele, budući da je pristup novoj tehnologiji uskraćen velikom broju ljudi.

Razlike između tradicionalnog, tiskanog nakladništva i elektroničkog nakladništva očite su u fazama koje rukopis prolazi prije objave. Razlike u fazama objavljivanja vidljive su u tablici 1.²²

²² Fabris, Martina. Elektroničko nakladništvo u Hrvatskoj od 2001. do 2005. godine: magistarski rad. Zagreb, 2007. Str. 33.

Tablica 1. Razlike tiskanog i elektroničkog nakladništva

Faze tiskanog nakladništva	Faze elektroničkog nakladništva
Primitak rukopisa	Primitak diskete/ CD-a
Procjena opsega knjige	/
Prijelom	Prijelom
Predaja u tisak	/
Proizvodnja knjige	Objavljivanje na mreži
Uskladištenje	/
Primanje narudžbi	Primanje narudžbi putem nakladništva
Isporuka naručenih knjiga	Isporuka datoteka u PDF formatu ili tiskanja na zahtjev
Uskladištenje u knjižarama	/
Vraćanje neprodanih primjeraka nakladniku	Isporuka djela otisnutih na zahtjev
Prodaja ostatka naklade	Isporuka djela otisnutih na zahtjev
Reciklaža neprodanih primjeraka	/

Mogućnosti elektroničkog nakladništva uvidjeli su i hrvatski nakladnici, pa tako u prvoj polovici devedesetih godina 20. stoljeća započinje razvoj nove grane izdavaštva i u Republici Hrvatskoj.

3. ELEKTRONIČKO NAKLADNIŠTVO U HRVATSKOJ

Elektroničko nakladništvo u Hrvatskoj javlja se početkom devedesetih godina 20. stoljeća. Prema podacima objavljenim u knjizi *Elektronička knjiga* autorice Daniele Živković, u razdoblju od 1993. godine pa do početka 1998. godine, samo je 47 nakladnika objavljivalo na internetu, 23 na zvučnim kasetama, 20 na videokasetama, 12 na CD-ROM-u i 15 na disketama.²³ Iako je elektroničko nakladništvo u Hrvatskoj još uvijek na samom početku, pokazalo se da hrvatski nakladnici imaju potencijal i interes za razvoj te grane nakladništva. Podaci koje je autorica Daniela Živković iznijela u svojoj knjizi pokazuju da hrvatski nakladnici, usporedno s tradicionalnim nakladništvom razvijaju i proizvode elektroničku knjigu.

U hrvatskom nakladništvu se općenito razlikuju dva tipa e-nakladnika. Prvi tip nakladnika je onaj koji se elektroničkim nakladništvom bavi povremeno, i ono je uklopljeno u tradicionalno, tiskano nakladništvo, dok se drugi tip odlučuje baviti isključivo elektroničkim nakladništvom.

S obzirom, na način isporuke, prve hrvatske e-publikacije nastale su na magnetnim i optičkim medijima. „Među najranijim primjerima elektroničkog nakladništva na disketama je *Biblija s interaktivnom konkordancijom za PC računala* (autori Mario Essert i Damir Botički).“²⁴ ovaj primjerak je izdanje Kršćanske sadašnjosti, a izdan je krajem 1995. godine. Nakon tog izdanja uslijedila su i brojna druga, poput nacionalne biografije *Croatica* na CD-ROM-u (1995.), djela *Zagrebački arhitekt Stjepan Planić* u izdanju Udruženja hrvatskih arhitekata (1997.), zatim *Ekonomskog leksikona* u izdanju Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“ (1999.) i mnogih drugih elektronskih izdanja. Uz navedene publikacije, hrvatski nakladnici su izdavali i elektronske inačice rječnika, enciklopedija, turističkih vodiča, tečajeva strani jezika i slično.²⁵

Za uspon elektroničkog nakladništva u Hrvatskoj posebice je zaslužan zagrebački nakladnik Alt F4 Bulaja. Taj se nakladnik prihvatio, tada pionirskog posla digitalizacije djela hrvatske književnosti kojima su istekla autorska prava. Njihova prva izdanja bila su CD-ROM izdanja *Klasici hrvatske književnosti I: epika, romani, novele; Klasici hrvatske književnosti II: poezija, te Klasici hrvatske književnosti III: drama i kazalište*. Nakladnik svojim djelovanjem i osmišljenim medijskim nastupom privlači pozornost medija. Posebice je atraktivan bio njihov domišljati slogan „1 knjiga za 1 kunu“. Za ovog nakladnika veliki uspjeh je bila činjenica da se većina njihove naklade prodavala po školama, i to mlađim generacijama kojima nije bilo strano koristiti nove medije.

²³ Živković, D. *Elektronička knjiga*. Zagreb: Multigraf, 2001. Str. 177.

²⁴Isto. Str. 177

²⁵ Živković, D. *Elektronička knjiga*. Zagreb: Multigraf, 2001. Str. 180.

Hrvatski nakladnici nisu se ograničili na izdavanje elektronskih inačica književnih djela, bibliografija, rječnika i slično, već se šire i na područja znanstvenih djela. Ti su projekti bili isprva zamišljeni tako da obuhvate i dokumentiraju povijesna zbivanja u Hrvatskoj. Prvi takav „ne-tiskani“ projekt bio je videozapis na dvije kasete *Povijest Hrvata*; objavili su ga 1992. nakladnici Orion stella i Golden Marketing, a nastao je suradnjom raznih ustanova. Nakon ovog projekta u realizaciju ideja na optičkim medijima kreću i druge znanstvene u Hrvatskoj, primjerice Fakultet strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu.²⁶

Do početka 2000. godine nakladnici u Hrvatskoj povremeno objavljuju mrežne publikacije uz isti tiskani primjerak. Tada se pojavljuje prvi hrvatski elektronički nakladnik, *Strijelac*, koji izdaje isključivo mrežne knjige. Taj je nakladnik u ožujku 2000. godine, na svojoj mrežnoj stranici besplatno ponudio djelo *Umrežavanje računala* autora Damira Baronice. Ubrzo objavljuje roman *Zmajevo oko*, koji je poseban po tome što je bio prvi hrvatski roman na internetu u izdanju jednog – elektroničkog nakladnika.²⁷

Nakon navedenih nakladničkih pothvata u Hrvatskoj se od 2001. godine sve više odjavljuju mrežna izdanja, što svjedoči o tome da se elektronička knjiga sve više širi. Prateći razvoj tehnologije, logično se nametnuo još jedan korak u hrvatskom nakladništvu – tiskanje na zahtjev. U Hrvatskoj postoji sve veći broj tiskara i nakladnika koji nude tisak na zahtjev uz pomoć najsuvremenije tehnologije; neki od njih su *Pegaz Libra*, *Redak Split*, *Matica hrvatska* i drugi.

²⁶ Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001. Str. 190.

²⁷ Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001. Str. 191.

3.1. ELEKTRONIČKI NAKLADNICI U HRVATSKOJ

Nakladnike općenito možemo podijeliti u dvije velike skupine, komercijalne i nekomercijalne nakladnike. Komercijalni nakladnici su oni nakladnici čija je primarna djelatnost izdavaštvo, dok nekomercijalni nakladnici izdavaštvo drže kao sekundarnu djelatnost, odnosno povremeno objavljuju publikacije. Nekomercijalni nakladnici često objavljuju na CD-ROM-ovima i na svojim mrežnim stranicama; to su ponajprije istraživački instituti, ministarstva, zaklade, zavodi, muzeji, galerije i slično. Razlika između ove dvije grupe nakladnika se očituje i u tome što je komercijalnim nakladnicima izdavaštvo glavni izvor prihoda, dok nekomercijalnim nakladnicima ono predstavlja sekundarni izvor. Nekomercijalni nakladnici često, za razliku od komercijalnih, omogućuju besplatan i slobodan pristup vlastitim izdanjima, i to obično rade u svrhu promocije i popularizacije svojih aktivnosti i radova.

Ovo poglavlje pružit će uvid u aktivnosti i djelovanje hrvatskih komercijalnih i nekomercijalnih nakladnika. Svaki od nakladnika koji su opisani u nastavku ovog poglavlja je po nečemu istaknut na hrvatskom tržištu. Neki su bili prvi koji su se okušali u elektroničkom izdavaštvu, neki ostavljaju trag, kako na hrvatskom tako i na svjetskom tržištu, a neki sudjeluju u kreiranju nove tržišne politike i dinamike.

3.1.1. Komercijalni nakladnici

Komercijalni nakladnici predstavljaju skupinu nakladnika kojima je izdavaštvo primarna djelatnost i predstavlja im glavni izvor prihoda. Ovo poglavlje donosi kratki opis komercijalnih nakladnika koji su se među prvima okušali u elektroničkom nakladništvu. Neki od njih se bave isključivo elektroničkim nakladništvom, dok drugi elektroničke inačice svojim izdanja izdaju kao pratnju tiskanom primjerku publikacije. No, svaki od ovdje opisanih nakladnika sudjeluje u stvaranju nove grane nakladništva.

Va-Copy multimedia je jedan od prvih elektroničkih nakladnika koji počinje djelovati u Hrvatskoj. Specijaliziran je za izradu interaktivne multimedije, interaktivnih CD-ROM-ova, internetskih stranica i slično. Utemeljen je 1994. godine. Nakladnička kuća utemeljena je od strane profesionalaca iz područja informatike, dizajna, marketinga i kartografije. Od 1996. godine osnovna djelatnost uz izdavaštvo je kartografija i turistička promocija. Bave se izradom planova, mapa i karata Hrvatske, turističkih karata, 3D karata i biciklističkih karata. Na njihovim

Internet stranicama istaknuto je da je trenutna dinamika tvrtke šest do deset izdanja karata godišnje uz, naravno, ažuriranje i reprint dosadašnjih izdanja. Va-copy se može pohvaliti činjenicom da su bili prvi nakladnici u Hrvatskoj koji su prepoznali prednosti CD-ROM-a i tako izradili prvi hrvatski turističko-promidžbeni CD-ROM „Dobro došli u Hrvatsku“. Taj promidžbeni CD-ROM izdan je 1996./ 1997. godine.²⁸ U njihovoj se ponudi mogu naći izdanja o raznim turističkim atrakcijama Hrvatske. U razdoblju od 2001. do 2005. godine objavili su četiri CD-ROM-a s prikazom atraktivnih turističkih destinacija, poput otoka Silbe, Hrvatskog Zagorja i NP Plitvička jezera. Svako od tih izdanja je četverojezično i sadržava najbitnije podatke o regiji i odredištu koje obrađuju.²⁹ Kasnije se u njihovoj ponudi mogu pronaći i izdanja koja obrađuju Zagreb, Opatiju, Istru i Kvarner. Ono što je još bitno istaknuti u opisu ovog nakladnika je i činjenica da su bili prvi koji su izradili *touch* aplikaciju i 1997. godine postavili 15 informacijskih kioska na području Hrvatske. Tada su idejno osmislili i izradili interaktivne aplikacije, a prezentacije su bile naručene od strane Hrvatske turističke zajednice.³⁰

Masmedia je nakladnička kuća osnovana 1990. godine. Izdaje publikacije s područja ekonomije, financija, marketinga, menadžmenta, poslovne informatike, turističkog menadžmenta, filozofije, sociologije i leksikografije. Masmedia je jedan od vodećih izdavača poslovne i stručne literature u Hrvatskoj, objavljuje vlastita autorska djela, prijevode inozemnih autora, stručne časopise iz različitih djelatnosti, elektronička izdanja, i poslovne i specijalizirane baze podataka. Tvrtka se može pohvaliti suradnjom s vodećih hrvatskim stručnim institucijama, poput Leksikografskog zavoda Miroslava Krleže, Ekonomskog instituta, ali i suradnjom s najpoznatijim svjetskim izdavačkim kućama kao što su Elsevier, Oxford, Cambridge, Wiley & Sons i drugi. Primili su mnogo nagrada za svoj rad i utjecaj na hrvatsko izdavaštvo. Jedna od bitnijih nagrada je ona za knjigu *Ekonomski leksikon*, koja je izdana 1996. godine u suradnji s Leksikografskim zavodom Miroslava Krleže, a nagrada Info 1996 je dodijeljena iste godine kada je knjiga objavljena. Naime, *Ekonomski leksikon* je prva električna knjiga objavljena u Hrvatskoj. Leksikon je moguće kupiti na CD-ROM-u, preko mrežne knjižare nakladnika. Uz navedeno, tvrtka je dobila i priznanje za doprinos i ostvarene rezultate u promicanju hrvatskog gospodarstva u inozemstvu. Također, u suradnji s Leksikografskim zavodom Miroslava Krleže rade na turističkoj promociji države i 1998. objavljuju *Croatia-Tourist guide*, turistički vodič Hrvatske na CD-ROM-u.

²⁸Va- Copy. URL: <http://www.va-copy.com/> (2012- 03- 08)

²⁹ Fabris, Martina. Elektroničko nakladništvo u Hrvatskoj od 2001. do 2005. godine: magistarski rad. Zagreb, 2007. Str. 24.

³⁰ Va- Copy. URL: <http://www.va-copy.com/> (2012- 03- 08)

Novi Liber je nakladnička kuća osnovana 1990. godine. Ono po čemu je nakladnička kuća posebna je činjenica da je bila prva koja je u Hrvatskoj izdala elektronički rječnik. *Veliki rječnik hrvatskog jezika* na CD-ROM-u moguće je kupiti preko internetskih stranica nakladnika. Osim leksikografskih izdanja u ponudi nude i historiografije, publicistiku, dječju književnost, suvremene romane, izdanja znanstvene fantastike i djela iz biblioteke *Eramus*.³¹

Algoritam je nakladnička kuća koja distribuira strane knjige, domaće knjige, udžbenike za učenje stranih jezika, ali je ujedno i najveći distributer videoigara i drugih računalnih softvera za kućnu upotrebu. Za sada su njezini doprinosi u e-knjižarstvu mnogo veći nego u e-nakladništvu, no prema poslovnom planu tvrtke to će se ubrzo promijeniti. Algoritam tijekom svojih dvadeset godina postojanja na hrvatsko tržište donosi svjetske novitete. Tvrtka drži primat u prodaji strane literature i multimedijских proizvoda, također, lider je na polju distribucije udžbenika za strane jezike u osnovnim, srednjim, stručnim i visokoškolskim ustanovama.³² Njihova internet trgovina dva je puta nagrađena kao najbolja Internet trgovina u Hrvatskoj. Osim njihovih izdanja, u ponudi online trgovine mogu se naći i izdanja drugih nakladnika. Izdanja pokrivaju različita područja, od književnosti, publicistike, pa do književnosti za djecu i leksikografije. Algoritam je uključen u stvaranje platforme Planet 9 koju je kreirao HT, a putem koje će hrvatskim izdavačima biti omogućeno plasiranje i prodaja elektroničkih knjiga, o čemu će više biti rečeno u sljedećim poglavljima. Algoritam ima u planu cijeli svoj nakladnički program prebaciti u elektronički format, ali ne po cijenu zanemarivanja papirnih izdanja.³³

Mozaik knjiga osnovana je u Zagrebu 1991. godine. Godišnje ova nakladnička kuća objavi i do 140 novih naslova. Objavljuju različita izdanja s područja književnosti za odrasle i za djecu, publicistike, leksikografije, turizma, obrazovanje djece i odraslih, monografije, stručnu literaturu s područja tehničkih znanosti, ekonomije, informatike i dr. U ponudi na njihovoj mrežnoj knjižari³⁴ mogu se naći razni naslovi iz ranije nabrojanih područja, no također je moguće pronaći i razne multimedijalne sadržaje poput glazbe, filmova, videoigara, knjige na CD-ROM-ovima i sl. Mozaik knjiga, isto kao i nakladnička kuća Algoritam, jedna je od tvrtki koja surađuje s HT-om u izgradnji platforme za elektroničke knjige. Za sada je također njezin doprinos najveći u području e-knjižarstva.

Alt F4 Bulaja naklada osnovana je 1998. godine. Specijalizirala se za izdavanje elektroničkih knjiga. Njihova izdanja su većinom edukativnih i kulturnih sadržaja. Na tržište su

³¹ Novi Liber. URL: <http://www.novi-liber.hr/> (2012-03-08)

³² Algoritam. URL: <http://www.algoritam.hr/> (2012-03-09)

³³ Beck, Boris; Ožegović, Nina. Revolucija knjige u Hrvatskoj- elektronička knjiga postaje stvarnost, 02.04.2011. URL: <http://www.nacional.hr/clanak/105050/revolucija-knjige-u-hrvatskoj-elektronicka-knjiga-postaje-stvarnost> (2012-03-10)

³⁴ Mozaik knjiga. URL: <http://www.mozaikknjiga.hr/> (2012-03-09)

se probili svojim prvim izdanje 1999. godine. Te godine pokreću ediciju „Klasici hrvatske književnosti“; prvi svezak izlazi iste godine, a naziva se „Klasici hrvatske književnosti I: epika, romani i novele“. Taj svezak sadržava cjelovite tekstove najpoznatijih hrvatskih književnih djela, od Marulićeve *Judite*, Gundulićeve *Osmana*, pa do djela Miroslava Krležę, A. G. Matoša i drugih velikana hrvatske književnosti. Sva djela su popraćena komentarima, rječnicima i kratkim bilješkama o svakom autoru. Godinu dana nakon, objavljuju i drugi svezak edicije, *Klasici hrvatske književnosti II: pjesništvo*, a 2002. godine treći i zadnji svezak ove edicije, *Klasici hrvatske književnosti III: drama i kazalište*. Iste godine nakladnik objavljuje komplet od tri CD-ROM-a *Klasici hrvatske književnosti*. Za taj projekt dobivaju nagradu i priznanje na sajmu INFO 1999 za prvi CD-ROM iz te edicije. Osim tog izdanja, ovaj nakladnik se može pohvaliti i multimedijalnom obradom *Priča iz davnine* Ivana Brlić Mažuranić na engleskom, njemačkom i hrvatskom jeziku, te hrvatskim izdanjima glazbenim računalnih igara *Orašar*, *Alisa i Vivaldijeva Četiri godišnja doba* i *Mozartova čarobna frula*. Njihova multimedijalna inačica *Priča iz davnine* uspješno je sudjelovala i/ili bila nagrađena na preko 25 festivala animacije i novih medija širom svijeta. Osim nakladničke aktivnosti, ova se tvrtka bavi i organiziranjem festivala/konferencije digitalne kreativnosti *Digital Exchange Croatia- DECro*.³⁵

Lamaro d.o.o. izdavačka je kuća sa sjedištem u Splitu. Tvrtka s razvojem elektroničke knjige započinje 2009. godine. Sljedeće godine stvorili su i pustili u rad mrežnu knjižaru s preko 250.000 engleskih naslova. Tvrtka surađuje s nekoliko stranih izdavača. Nakon stvaranja mrežne knjižare počinju raditi na stavljanju hrvatskih izdanja u ponudu i radi toga ostvaruju suradnju s nizom domaćih izdavačkih kuća. Njihov najveći projekt zasada je program izdavanja edicije *M.A. de Dominis*.³⁶ Tvrtka stoji iza projekta *TookBook*, o kojemu će se više reći dalje u radu.

Fraktura je nakladnička kuća osnovana 2002. godine. Svoju nakladničku djelatnost su usmjerili na izdavanje knjiga isključivo s područja beletristike i publicistike. Uspješni su u prodavanju prava za domaće naslove na inozemno tržište. Njihova elektronska izdanja mogu se naći u ponudi mrežnih knjižara Planet9, Vip e-knjižara i TookBook.³⁷ Ono što je značajno za ovog nakladnika je inicijativa koju su pokrenuli unutar udruge Hrvatske zajednice nakladnika i knjižara zajedno s Algoritmom, tj. inicijativa i ideja o knjižari s elektroničkim knjigama na hrvatskom jeziku koju su iznijeli Hrvatskom Telekomu.³⁸

³⁵ Alt F4 d.o.o- Bulaja naklada. URL: <http://www.bulaja.com/> (2012-03-10)

³⁶ Lamaro. URL: <http://www.lamaro.hr/> (2012-03-10)

³⁷ Fraktura. URL : <http://www.fraktura.hr/> (2012-03-10)

³⁸ Đorđević, Ana. E-knjige uče hrvatski, 13. 10. 2011. URL: <http://www.pchhip.hr/clanak/e-knjige-uce-hrvatski/> (2012-03-10)

Školska knjiga osnovana je 1950. godine. Prvotno je bila zamišljena kao nakladnik koji će se prvenstveno baviti izdavanjem građe potrebne za odgoj i obrazovanje, no kasnije širi poslovanje i počinje izdavati literaturu s područja književnosti. Pokretač je brojnih nacionalnih projekata kojima podiže standarde udžbeničkih, leksikografskih, stručnih, dječjih knjiga i mnogih drugih izdanja. U ponudi elektroničke građe mogu se naći razni rječnici, priručnici, teorije književnosti i slično.

Znanje d.o.o je jedna od najstarijih izdavačkih kuća u Hrvatskoj, djeluje od 1925. godine. Naklonost čitatelja stekli su kvalitetnim naslovima iz različitih područja. Svoje poslovanje su proširili i na objavljivanje elektroničke knjige, a njihova izdanja se mogu pronaći na internetskim stranicama hrvatskih mrežnih knjižara.³⁹

Egmont je izdavačka kuća sa sjedištem u Danskoj. U Hrvatskoj se s prvim izdanjima pojavljuje 1994., a 1995. godine osniva i vlastitu tvrtku *Egmont d.o.o.* Danas je ta tvrtka vodeći izdavač dječje literature u Hrvatskoj.⁴⁰ Elektroničke knjige počinje izdavati 2002. godine. No, na hrvatsko tržište, 2005. godine plasira izdanja dječjih zvučnih knjiga koja su namijenjena djeci najmlađe dobi, koja još ne znaju čitati, kao i onima s posebnim potrebama. Riječ je o knjizi *Bambi s CD-om*, te o slikovnici *Snjeguljica i sedam patuljaka s CD-om*, na kojima glumac čita djeci priču kako je otisnuta u slikovnici. Za starije čitatelje Egmont izdaje *Knjigu zabave* 2006. godine. Knjigu prati CD-ROM s različitim idejama za svaku od zabava te je moguće sadržaj s CD-a otisnuti i napraviti vlastite pozivnice za zabavu.⁴¹

3.1.2. Nekomercijalni nakladnici

Nekomercijalni nakladnici spadaju u skupinu nakladnika koji nisu osnovani kao nakladničko društvo, već se nakladništvom bave kao sekundarnom djelatnošću. Svoja izdanja objavljuju na CD-ROM-ovima i na mrežnim stranicama. Često omogućuju besplatan pristup izdanja, iz čega se da zaključiti da im nakladništvo nije primaran izvor prihoda. U tu skupinu spadaju institucije koje djeluju na razini države i najčešće su osnovane od strane države. To su razni instituti, ministarstva, muzeji, banke, galerije, tiskare i slično.

HIDRA (Hrvatska informacijsko-dokumentacijska referalna agencija) je stručna služba Vlade Republike Hrvatske za obavljanje informacijskih, dokumentacijskih i referalnih poslova. Elektroničkim nakladništvom se počela baviti 2000. godine kada je izdan drugi svezak

³⁹ Znanje d.o.o. URL: <http://www.znanje.hr/> (2012-03-10)

⁴⁰ Egmont. URL: <http://www.egmont.hr/> (2012-03-11)

⁴¹ Fabris, Martina. Elektroničko nakladništvo u Hrvatskoj od 2001. do 2005. godine: magistarski rad. Zagreb, 2007. Str. 41.

Pojmovnika Eurovoc. Pojmovnik Eurovoc je preveden radi precizne i jednoznačne obrade hrvatskih službenih dokumenata i radi povezivanja sa službenom dokumentacijom Europske unije. Prvo hrvatsko izdanje, osim prijevoda sadrži i *hrvatski dodatak*, čija je svrha okupljanje pojmova specifičnih za Republiku Hrvatsku; time je omogućeno korištenje pojmovnika za obradu službene hrvatske dokumentacije. Od 2000. godine HIDRA je objavila hrvatske prijevode verzija 3.0, 3.1, 4.1, 4.2 i 4.3 *Eurovoca* i hrvatski dodatak uz njih. Izdanja pojmovnika objavljena su u tiskanom i elektroničkom obliku. Elektronička izdanja dostupna su na CD-ROM-ovima i na internetskim stranicama HIDRA-e. Hrvatsko izdanje iz 2005. godine uvršteno je u sustav višejezičnog izdanja Europske unije. Na internetskim stranicama HIDRA-e korisnicima je omogućeno korištenje dvojezičnog (hrvatski i engleski) izdanja *Eurovoca* s hrvatskim dodatkom.⁴² *Četverojezični rječnik prava EU* HIDRA izdaje 2003. godine. On je prvenstveno namijenjen prevoditeljima pravne stečevine Europske unije. Rječnik je, također, dostupan na internetskim stranicama HIDRA-e.⁴³

Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (dalje u tekstu: MVEP) se elektroničkim nakladništvom počinje baviti 2001. godine. MVEP ima bogatu zbirku elektroničkih publikacija koje je moguće čitati i preuzimati s njihovih internetskih stranica. Publikacije su vezane za djelatnost Ministarstva, odnosno vezane su za odnose s Europskom unijom, odgovore na pitanja vezana za pristup EU, organizacija EU, i slično. Osim što izdaje mrežne publikacije, neke od njih moguće je pronaći i na CD-ROM-ovima. *Plan provedbe sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju* je publikacija izdana CD-ROM-u, godinu dana nakon što se MVEP počinje baviti elektroničkim izdavaštvom. CD-ROM sadržava tekst Sporazuma, koji je povezan s bazom podataka Ministarstva, te omogućuje lako pretraživanje. Već sljedeće godine, 2003. Ministarstvo izdaje interaktivni CD-ROM *Re: member Croatia*. Sva izdanja objavljena na CD-ROM-u moguće je pronaći i na internetskim stranicama Ministarstva, a uglavnom su dvojezična.⁴⁴

Kabinet grafike Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti bio je među prvima koji je otkrio prednosti prezentacije izložbe na elektroničkom mediju. Oni 2003. godine izdaju CD-ROM-ove izložbi *Ante Kuduk: desetljeće grafike, Grafike Marka Spalatina*, te *Treći hrvatski trijenale grafike*. Već sljedeće godine izdaju CD-ROM-ove koji prate izložbe Ane Feiner Žalac i

⁴² HIDRA. URL: <http://www.hidra.hr/> (2012-03-12)

⁴³ Fabris, Martina. Elektroničko nakladništvo u Hrvatskoj od 2001. do 2005. godine: magistarski rad. Zagreb, 2007. Str.

⁴⁴ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. URL: <http://www.mvep.hr/ei/default.asp?ru=174&sid=&akcija=&jezik=1> (2012-03-12)

Ivana Lovrenčića. CD-ROM-ovi sadržavaju informacije o izlošcima, autoru, te panoramsku šetnju izložbom, videoprojeksiju i PDF tiskanog kataloga, plakata i pozivnica.⁴⁵

3.2. ZAKONSKI PROPISI O ELEKTRONIČKOJ KNJIZI I NAKLADNIŠTVU U HRVATSKOJ

U kreiranju tržišta bilo koje vrste, pa tako i tržišta knjige, sudjeluju državne institucije, koje svojim zakonima i propisima uređuju stvaranje tržišta, dinamiku tržišta, mogućnosti poslovanja, i slično. U Hrvatskoj, nakladništvo je primarno određeno Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima iz 2003. godine. Tim zakonom je određena i definirana nakladnička djelatnost, te su opisana sva ograničenja, prava i mogućnosti koje nakladnik u državi ima. Zakon se bavi i elektroničkim izdanjima, njihovim autorima, odnosno pravima koje autor ima, te pravima izdavača. Prava autora elektroničkih izdanja su izjednačena s pravima autora tiskanih izdanja, što znači da autor elektroničkog izdanja ima ista prava kao i autor tiskanih izdanja, a to se odnosi i na nakladnika.⁴⁶ Stručnjaci iz područja izdavaštva smatraju da će popularizacija elektroničke knjige ovisiti uvelike i o zaštiti autorskih prava, odnosno o sposobnosti države da pitanje autorskih prava kvalitetno regulira i provede.⁴⁷

Važno je spomenuti Sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige, koji je dogovoren 2007. godine od strane Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Ministarstva Gospodarstva, rada i poduzetništva Republike Hrvatske te Hrvatske gospodarske komore – Zajednice nakladnika i knjižara. Sporazumom se želi postići sljedeće: urediti tržište knjiga kao tržište kulturnim dobrima, spriječiti nelojalnu utakmicu u prometu knjiga, stvoriti temelj tržišnih uvjeta za širenje prodajne mreže knjiga, sniziti cijene knjige, povećavati dostupnost knjige krajnjim kupcima, decentralizirati distribuciju knjige i unaprijediti tržišne mreže prodaje knjiga. U Sporazumu pojmovi „knjiga“ i „knjižna izdanja“ obuhvaćaju, uz tiskane knjige, i elektronska izdanja (zvučne knjige, elektroničke knjige, CD-

⁴⁵ Fabris, Martina. Elektroničko nakladništvo u Hrvatskoj od 2001. do 2005. godine: magistarski rad. Zagreb, 2007. Str. 63.

⁴⁶ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/306987.html> (2012-03-14)

⁴⁷ Đorđević, Ana. E-knjige uče hrvatski, 13. 10. 2011. URL: <http://www.pcchip.hr/clanak/e-knjige-uce-hrvatski/> (2012-03-14)

ROM-ove). Prema Sporazumu jedinstvenu cijenu knjige slobodno oblikuje nakladnik i to prije početka prodaje, tako da ona bude jednaka na svakom prodajnom mjestu u Hrvatskoj.⁴⁸

Sljedeći zakon kojeg treba spomenuti je Zakon o porezu na dodanu vrijednost (dalje u tekstu: Zakon o PDV-u). Taj zakon „ne prepoznaje“ elektroničku knjigu, odnosno prema tom zakonu elektronička knjiga nije knjiga. Naime, prema Zakonu o PDV-u, člankom 10. točke c) „Porez na dodanu vrijednost plaća se po stopi od 0 % na [...] knjige stručnog, znanstvenog, umjetničkog, kulturnog i obrazovnog sadržaja, udžbenike za pedagoški odgoj i obrazovanje, za osnovno, srednje i visoko obrazovanje, otisnute na papiru ili na drugim nositeljima teksta uključivo i CD-ROM, video kasetu ili audio kasetu“⁴⁹ Stoga, mrežno distribuirane elektroničke knjige, prema tom članku, ne mogu se smatrati knjigama radi toga što nisu otisnute na mediju, i zbog toga se one oporezuju PDV-om po stopi od 25%, što je određeno člankom 10, istog zakona.

Uz zakone koji definiraju nakladništvo i autore, te brane prava istih, određuju cijene knjiga, bave se oporezivanjem knjiga, treba spomenuti i zakon koji regulira prikupljanje, pohranu i korištenje knjižnične građe, a to je Zakon o knjižnicama. Taj zakon je proglašen 1997. godine, a pod pojmom „knjižnična građa“ podrazumijeva „svaki jezični, slikovni i zvučni dokument na lako prenosivom materijalu ili u elektronički čitljivom obliku informacijskoga, umjetničkoga, znanstvenoga ili stručnog sadržaja, proizveden u više primjeraka i namijenjen javnosti, kao i rukopisi, što sve knjižnica drži u svojem knjižničnom fondu i stavlja na raspolaganje korisnicima“⁵⁰ Zakon propisuje i obvezu dostavljanja obveznog primjerka kako tiskanih, tako i elektroničkih publikacija. Tako članak 42. ističe „Svi nakladnici, tiskari i proizvođači audiovizualne građe i elektroničkih publikacija u Republici Hrvatskoj, dužni su posljednjeg dana u tekućem mjesecu dostaviti Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu izvješće o cjelokupnoj izdanoj, tiskanoj, odnosno proizvedenoj građi tijekom prethodnog mjeseca u dva primjerka.“⁵¹

⁴⁸ Sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige. URL: <http://mahazu.hazu.hr/~azrnic/nakldj/Sporazum.pdf> (2012-03-14)

⁴⁹ Zakon o porezu na dodanu vrijednost. URL: http://propisi.porezna-uprava.hr/index_open.asp?idPropisa=949&jid=1&ime=Zakon%20o%20porezu%20na%20dodanu%20vrijednost (2012-03-14)

⁵⁰ Zakon o knjižnicama. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267274.html> (2012-03-14)

⁵¹ Zakon o knjižnicama. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267274.html> (2012-03-14)

3.3. OBRAZOVANJE I ELEKTRONIČKO NAKLADNIŠTVO

Pojava elektroničkog nakladništva promijenila je i način izdavanja udžbenika za škole i fakultete. Iako u Hrvatskoj još uvijek prevladava tradicionalni način nastave (putem tiskanih udžbenika, videa, televizije) polako se i tu vide pomaci. Zbog trenda hiperinteraktivnosti uređaja i potreba novih i mlađih generacija da aktivno sudjeluju u nastavi, pojavio se pojam *edutainment*; pojam je nastao spajanjem engleskih riječi *education* (obrazovanje) i *entertainment* (zabava), a podrazumijeva nakladničke proizvode čiji je sadržaj namijenjen učenju i zabavi. Sadržaj takve građe namijenjen je mlađim korisnicima, a izbor je raznovrstan – od zvučnih knjiga, kvizova znanja, interaktivnih videoigara, do temeljnog školskog gradiva.⁵²

Kao što je ranije u tekstu rečeno, Alt F4- Bulaja Naklada je nakladnik koji je bio pionir u elektroničkom nakladništvu, isto tako oni su bili među prvima koji su izdali školsku lektiru u elektroničkoj inačici; posebice se ističe međunarodni projekt *Priče iz davnine*, realiziran 2002. godine. CD-ROM sadrži četiri interaktivne priče, te biografiju Ivane Brlić Mažuranić.

Markot.tel na hrvatsko tržište, 2003. godine plasira CD *Učilicu* autora Željka Markote. *Učilica* je jedini hrvatski računalni program za učenje i provjeru znanja koji je dobio pozitivno stručno mišljenje od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske te Zavoda za školstvo. Proizvod je namijenjen djeci od 1. do 8. razreda osnovne škole. Sadržaj CD-ROM-a je u potpunosti usklađen s nastavnim planom i programom Ministarstva. Osim obaveznog školskog gradiva, *Učilica* sadrži i izvannastavne sadržaje, poput prometne kulture, Kuće sporta, Kuće zdravlja, igre tipkanja kojim djeca svladavaju pravilno korištenje tipkovnice, emocionalne inteligencije, religijske kulture, interdisciplinarnih pitanja i drugih sadržaja. U *Učilici* je omogućena i komunikacija među igračima, te razmjena multimedijalnog sadržaja.⁵³

Osim za razrede osnovne škole, porasla je i proizvodnja e-sadržaja za srednjoškolsku nastavu. Nakladnik koji u tome prednjači je *Školska knjiga*. Obično se izdaju tiskani udžbenici u pratnji CD-ROM-a. Zasada u proizvodnji prevladavaju školski udžbenici, no postoje naznake da će se uskoro moći pronaći i lektire u elektroničkoj inačici.

Godine 2011. Hrvatska Akademska i Istraživačka Mreža – CARNet objavila je natječaj na kojem se traži nakladnik koji bi izdavao elektronička izdanja obaveznih školskih lektira, dobitnik natječaja bila je Alt F4- Bulaja Naklada.⁵⁴ Rezultat suradnje CARNet-a i Bulaja

⁵² Fabris, Martina. Elektroničko nakladništvo u Hrvatskoj od 2001. do 2005. godine: magistarski rad. Zagreb, 2007. Str. 39

⁵³ Markot.tel. URL: <http://www.markottel.hr/Site/page/cd-ucilica.aspx> (2012-03-21)

⁵⁴ Javna nadmetanja URL: <http://www.javnanadmetanja.hr/tender/elektronicka-izdanja-knjiga-obvezne-skolske-lektire/93372/> (2012-03-21)

Naklade je internet stranica *eLektire*⁵⁵, na toj stranici moguće je pronaći mnogo naslova i dodatnih sadržaja.

Prema planovima resornog ministra Ministarstva hrvatsko školstvo očekuje velika elektronička revolucija. Pretpostavke i planovi su do kraja 2015. razviti e-školu. Prvi koraci su učinjeni uvođenjem e-imenika u tri hrvatske škole – požešku Gimnaziju, zadarsku Medicinsku školu i XV. gimnaziju u Zagrebu. Sljedeći korak bio bi uvođenje tableta i e-čitača u škole, te primjena elektroničkih udžbenika i lektire. Prednost elektroničkih udžbenika i primjena novih tehnologija je očita i u sustavu školovanja; primjenom tableta i kupnjom elektroničkih knjiga moguće je uštedjeti veće količine novca i prostora. No, osim problema s visokim financijama, u provođenju ovog projekta postoji još jedna prepreka, a to je slaba infrastruktura, odnosno sve škole u Hrvatskoj imaju internet, no razredi nemaju potrebitu opremu, a da se to stanje popravi potrebno je oko 2 godine intenzivnog rada i planiranja.⁵⁶

3.4. DOSTUPNOST I PONUDA E- ČITAČA U HRVATSKOJ

Pristup e-publikacijama moguć je preko četiri različite vrste uređaja: osobnih računala, tablet računala, tzv. pametnih telefona i naposljetku e-čitača, uređaja isključivo osmišljenih i dizajniranih isključivo za tu svrhu. Čitači elektroničkih knjiga (eng. *e-book reader*, *e-reader*), kao što je ranije u tekstu definirano, su uređaji koji se koriste za prikaz sadržaja elektroničke knjige. Obično koriste tehnologiju e-papira, što čitateljima pruža osjećaj kao da čitaju s pravog papira. Uređaji koji koriste tehnologiju e-papira, zapravo imitiraju papir. E-papir nema pozadinsku rasvjetu što znači da zahtijeva vanjski izvor svjetla da bi bio čitljiv, a slika koju prikazuje doista izgleda kao da je nacrtana – nema titranja, micanja ni umora očiju.⁵⁷ Glavna prednost e-čitača je čitljivost zaslona i na direktnom sunčevom svjetlu. E-čitači kao manu imaju to što su isključivo crno-bijeli. No, žele li korisnici više funkcionalnosti i ekrane u boji, mogu koristiti tablete. Oni također pružaju mogućnost čitanja elektroničkih publikacija, ali nude i multifunkcionalnost, odnosno „sposobni“ su zamijeniti računala.

⁵⁵ eLektire. URL: <http://lektire.skole.hr/> (2012-03-21)

⁵⁶ Cvrtila, Marijana. Struka: Uvedemo li e-udžbenike djeca bi mogla zaboraviti pisati, 2. 03. 2012. URL: <http://www.slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/articleType/ArticleView/articleId/166062/Default.aspx> (2012-03-21)

⁵⁷ Maravić, Goran. Elektronski čitači knjiga: čitanje bez papira, 31.10. 2009. URL: <http://www.tportal.hr/scitech/tehnolo/36148/Elektronski-citaci-knjiga.html> (2012-03-20)

Najpoznatiji e-čitači/tableti su: Amazon Kindle, Sony Reader, Irex, Barnes & Noble Nook Tablet, Apple iPad2, Samsung Galaxy Tab, Sagem-ov Binder.

Amazon Kindle je čitač elektroničkih knjiga kojeg je na tržište plasirala mrežna knjižara Amazon.com. Kindle je vjerojatno najpoznatiji e-čitač na svijetu. Prva generacija uređaja na tržištu se pojavila 2007. godine na području SAD-a. Trenutno postoje četiri uređaja: Kindle, Kindle2, Kindle DX i Kindle Fire. Ti uređaji koriste tehnologiju e-papira, a sadržaj preuzimaju putem mrežnog servisa *Amazon Whispernet*.

Unutarnja memorija uređaja Kindle je 250 MB, što je dovoljno za pohranu oko 200 naslova, bez ilustracija. Kindle se prodaje putem Whisperneta ili preko interneta s Amazonove internetske stranice.

Plasiranjem na tržište druge generacije uređaja, Kindle 2, odnosno njegove međunarodne verzije 2009. godine, Kindle je pušten u prodaju diljem svijeta. Ova verzija uređaja predstavlja poboljšanu i nadograđenu verziju Kindle-a. Memorija uređaja je 2 GB vlastite memorije, od kojih je korisniku dostupno 1.4 GB, što je dovoljno za oko 1500 knjiga, bez ilustracija.

Treća generacija uređaja, Kindle DX, pušten je u prodaju u lipnju 2009. godine. To je prvi Kindle uređaj koji ima ugrađen senzor pokreta i mijenja prikaz na zaslonu ovisno o položaju čitača. Ima 4 GB memorije, a korisniku je dostupno 3.3 GB, što omogućuje spremanja oko 3500 elektroničkih publikacija bez ilustracija. Novosti koje donosi ovaj uređaj su podrška za PDF datoteke, te ugrađeni stereo zvučnici.

Najnovija generacija Kindle uređaja, Kindle Fire, korisnicima je dostupan od 2011. godine. On je s jedne strane napredni e-čitač, a s druge tablet. Memorija uređaja je 8 GB. Novina koju donosi ova verzija uređaja je usluga *Amazon Silk*, usluga pripreme stranica prije nego se one prikažu na Kindle Fire kako bi stranice bile optimizirane veličinom (težinom) za skidanje.⁵⁸

Nažalost, u Hrvatskoj Kindle nije moguće kupiti u trgovinama, već se može naručiti preko internetske trgovine Amazon.

Binder, e-čitač francuske tvrtke *Sagem* je dostupan hrvatskim kupcima u poslovnica T-HT-a. Uređaj koristi tehnologiju e-tinte, što omogućava čitateljima čitanje i na vanjskom svjetlu. Ima zaslon osjetljiv na dodir. Osim čitanja preko uređaja je moguće služiti se internetom i slušati glazbu. Moguće je pohraniti oko 12 000 neilustriranih publikacija. Kako je glavni distributer T-HT, na uređaju postoji „prečac“ za T-HT-ovu uslugu Planet9, o kojem će biti rečeno nešto više dalje u tekstu. Binder pruža mogućnost da kupljene knjige korisnik ponovno

⁵⁸ Amazon.com. URL: <http://www.amazon.com/dp/B0051QVESA/ref=kindlesu-2> (2012-03-20)

„skine“ na uređaj. Za domaće tržište na uređaj je instaliran i englesko-hrvatski rječnik. Podržava razne tekstualne formate poput: TXT, Epub, PDF, HTML.⁵⁹

Ponuda e-čitača na hrvatskom tržištu u usporedbi s tržištima razvijenijih zemalja je još uvijek ograničena. Stoga se za čitanje e-publikacija najčešće koriste drugi uređaji, a smatra se da su za tu svrhu vrlo prikladni tableti poput Samsung Galaxy Tab i Appleova iPada.²

3.5. PROJEKTI KOJI PROMOVIRAJU ELEKTRONIČKU KNJIGU I NAKLADNIŠTVO U HRVATSKOJ

Razvoj elektroničkog nakladništva u Hrvatskoj potaknuo je mnoge tvrtke na iskorak iz dosadašnjih uhodanih aktivnosti. Udruživanjem nakladnika i ljudi sa sličnim interesima i zanimanjima rezultiralo je projektima koji promoviraju nove trendove u izdavaštvu – trend elektroničkih publikacija. Takvi projekti mogu biti nekomercijalni ili komercijalni, a u nastavku su prikazani najvažniji među njima.

Besplatne elektroničke knjige je projekt pokrenut 2001. godine od strane Društva za promicanje književnosti na novim medijima (DPKM). Iste su godine javnosti predstavljene mrežne stranice i prvi objavljeni naslov projekta. Projekt je započet objavljivanjem zbirke pjesama Krešimira Pintarića *Tour de force*. Zasada su na mrežnim stranicama dostupna djela autora poput Ive Brešana, Zorana Ferića, Miljenka Jergovića, Jurice Pavičića, Ante Tomića i drugih. Cilj projekta je prvenstveno promicanje suvremene hrvatske književnosti i povećanje dostupnosti književnih djela suvremenih hrvatskih autora, odnosno omogućiti besplatni pristup istima. Projekt je zamišljen da potpomaže mlade, neafirmirane autore omogućavajući im lako objavljivanje svojih djela. Djela koja su dostupna na mrežnim stranicama osmišljena su kao izvorne elektroničke knjige, a ne samo kao tekstovi dostupni u PDF ili HTML formatu.⁶⁰ Pristup portalu, odnosno sadržaju portala je slobodan i besplatan.

Projekt **eLektire** je jedan od prvih takve vrste u Hrvatskoj. Projekt je ostvaren uz inicijativu i potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, a u realizaciji Bulaja naklade i

⁵⁹ Binder: e-čitač za duge pruge, 29. 08. 2011. URL: <http://www.tportal.hr/scitech/teho/144894/Binder-e-citac-za-duge-pruge.html> (2012-03-20)

⁶⁰ Elektroničke knjige. URL: <http://www.elektronickeknjige.com/> (2012-03-21)

CARNet-a. Urednik projekta je Zvonimir Bulaja, a tehničku podršku osigurava CARNet. Na internetskim stranicama se objavljuju cjelovita djela hrvatskih i stranih pisaca koja se nalaze na popisu obvezne školske lektire. Knjige su besplatno dostupne učenicima, studentima, nastavnicima i profesorima. U prvoj fazi projekta objavljeno je oko 200 knjiga, te mnogo multimedijских sadržaja poput zvučnih zapisa i video materijala. Cilj projekta je da na mrežnim stranicama budu dostupne sve osnovnoškolske i srednjoškolske lektire, kako obvezne tako i neobavezne, te ostala djela hrvatskih i stranih pisaca. Za uporabu portala potrebno je imati aktivan elektronički identitet u *AAI@EduHR* (autentikacijska i autorizacijska infrastruktura sustava znanosti i visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj) sustavu. Učenici i učitelji je mogu dobiti od administratora imenika u svojoj školi.⁶¹

CARNet-ov projekt **e-Knjižnica** je arhiva digitalnih knjiga i časopisa. Publikacije su u PDF formatu i dostupne su svim članovima obrazovne, akademske i istraživačke zajednice. Kao i u slučaju eLektira za prijavu u sustav potrebno je imati elektronički identitet u *AAI@EduHr* sustavu. Prema popisu dostupnih knjiga da se zaključiti da se radi o knjigama s područja informatike, a ista stvar je i s časopisima.⁶²

Zakon.hr je internet portal usmjeren na prikupljanje svih zakona u Hrvatskoj, te objavu pročišćenih, važećih zakona. Projekt je osmišljen od strane stručnjaka s područja prava. Cilj projekta je omogućiti olakšan pristup važećim zakonima. Zakone je moguće preuzeti u obliku elektroničke knjige. Zasada je prikupljeno i objavljeno 400 najkorištenijih zakona u Hrvatskoj. Pristup zakonima je na početku djelovanja portala bio besplatan, no sada je za preuzimanje zakona u obliku elektroničke knjige potrebno uplatiti naknadu.⁶³

Ranije navedeni projekti su usmjereni na stručnu literaturu, te literaturu potrebnu za obrazovanje, no T-HT-ov projekt **Planet9**⁶⁴ nije usmjeren ni prema jednoj stručnoj vrsti literature, već je okrenut komercijalnom nakladništvu. Usluga T-HT-a pokrenuta je sredinom 2011. godine i omogućava korisnicima kupnju elektroničkih knjiga. Jednom kupljena knjiga ostaje u trajnom vlasništvu korisnika. Čitanje sadržaja omogućeno je na računalima, e-čitačima, tabletima i pametnim telefonima (uređajima koji rade na operativnom sustavu Android i na IOS-u). Planet9 korisniku nudi mogućnost vlastite *biblioteke u oblaku*, odnosno uz knjige kupljene na Planetu9 korisnik može spremiti i knjige kupljene drugdje, te svoje osobne dokumente u PDF formatu. *Biblioteku u oblaku* moguće je preuzeti s bilo kojeg uređaja koji ima aplikaciju Planet9 i to neograničen broj puta. Na stranicama ove mrežne knjižare dostupna su izdanja Algoritma,

⁶¹ eLektire. URL: [http://lektire.skole.hr/\(2012-03-21\)](http://lektire.skole.hr/(2012-03-21))

⁶² e-Knjižnica. URL: <http://e-knjiznica.carnet.hr/> (2012-03-21)

⁶³ Zakon.hr. URL: <http://www.zakon.hr/> (2012-03-21)

⁶⁴ Planet9. URL: <http://www.planet9.hr/> (2012-03-21)

Mozaik knjige, Znanja, Matice hrvatske, Frakture, Disputa i Durieuxa.⁶⁵ Na Planetu9 trenutno je oko 200 naslova od čega je otprilike pola hrvatskih autora.

Vip eKnjižara je projekt koji je nastao suradnjom VIP-a i splitske tvrtke Lamaro, koja je ranije pokrenula mrežnu knjižaru **TookBook** s elektroničkim knjigama na engleskom i hrvatskom jeziku. „Odnos TookBook –Vipnet je takav da sav sadržaj s TookBook-a kroz Vip eKnjižaru postaje dostupan Vip pretplatnicima uz plaćanje preko mobilnog računa, pri čemu je Lamaro, koji je vlasnik projekta TookBook, nositelj ugovora s izdavačima i brine se o svim elementima poslovanja koji su vezani za izdavaštvo. Isto tako, mobilne aplikacije za Android i IOS su u potpunosti razvijene u Lamaru.“⁶⁶ Zasada je na mrežnim stranicama Vip eKnjižare dostupno oko 250 naslova na hrvatskom jeziku, a od izdavača su zastupljeni su Algoritam, Naklada Ljevak, Znanje, Matica hrvatska i drugi. Vipnet-ova knjižara nudi i mogućnost da mladi, neafirmirani autori objave svoja djela na njihovim stranicama.⁶⁷

⁶⁵ Planet9: elektroničke knjige dostupne svima, 4. 07. 2011. URL: <http://www.tportal.hr/scitech/tehnolo/136589/Planet9-elektronicke-knjige-dostupne-apsolutno-svima.html> (2012-03-21)

⁶⁶ Đorđević, Ana. E-knjige uče hrvatski, 13. 10. 2011. URL: <http://www.pcchip.hr/clanak/e-knjige-uce-hrvatski/> (2012-03-21)

⁶⁷ eKnjižara. URL: <http://eknjizara.vip.hr/> (2012-03-21)

ZAKLJUČAK

Elektroničko nakladništvo se u Hrvatskoj počelo intenzivnije razvijati od 1999. godine, kada je zagrebački nakladnik Alt F4-Bulaja naklada izdao elektroničko izdanje *Klasici hrvatske književnosti* na CD-ROM-u. Nakon toga pokrenut je niz projekata koji su hrvatskom elektroničkom nakladništvu dali određeni zamašnjak, iako je razvidno da je ono u svim segmentima još uvijek u ranoj fazi razvoja.

Svi indikatori upućuju na takav zaključak. Prvo, s obzirom na razvijenosti suodnosa općeg tržišta nakladničkim proizvodima i e-nakladništva u Republici Hrvatskoj, može se zaključiti da je razmjerno malo nakladnika uključeno u razvijanje novih proizvoda e-nakladništva, što se posebice odnosi na mrežno nakladništvo. Iako su implementirali informacijsko-komunikacijske tehnologije u svoje poslovanje i stubokom promijenili procese stjecanja i uređivanja rukopisa, iako su magnetni i optički mediji tijekom 90-ih godina 20. stoljeća često korišteni za isporuku nakladničkih proizvoda, stječe se dojam da mogućnosti interneta nakladnici najčešće koriste za prodaju tiskanih izdanja, dakle ne kao nakladnici već kao knjižari. Vrlo je malo proizvoda osmišljenih isključivo kao mrežne e-publikacije, objavljuje ih manji broj nakladnika, te se može zaključiti kako hrvatski nakladnici za sada ne provode strukturalne i poslovne promjene koje bi pogodovale novim oblicima nakladničkih proizvoda.

Pravni okvir, osim Zakona o PDV-u, prepoznaje e-nakladništvo, i on je možda i najkvalitetniji od svih segmenata analiziranih u ovoj radnji. Izazovi koje donose nove tehnologije, posebice lakše i masovnije piratiziranje autorskih djela, zahtijevaju kontinuirani rad na legislativi koja će i u novim okolnostima osigurati kako protočnost tekstova, tako i njihovu zaštitu. Usklađenost hrvatskih zakona s pravnom stečevinom Europske unije u tom smislu pogoduje daljnjem razvoju e-nakladništva.

Obrazovni sustav, kako je navedeno, tek čeka „elektronička revolucija“. Budući da se školski sustav u gotovo svim državama svijeta, pa tako i u Republici Hrvatskoj, u golemom dijelu oslanja na nakladničke proizvode, njome bi se zasigurno otvorilo novo, veliko tržište za proizvode e-nakladništva. Nakladnici koji na tom tržištu žele sudjelovati već danas bi morali početi osmišljavati nove proizvode.

Naposljetku, s obzirom na mogućnosti pristupa elektroničkim sadržajima hrvatski su čitatelji uvelike ovisni o uvezenim tehnologijama. Iako je ponuda e-čitača i tableta slaba kada se uspoređi s ponudom na razvijenijim tržištima, vjerojatno je dovoljna s obzirom na veličinu tržišta i potražnju. S obzirom na domaće e-knjižare i ponudu naslova na hrvatskom jeziku, ona je i dalje vrlo malena. Model suradnje nakladnika s operaterima poput T-HT-a i Vip.a pokazao se

tehnološki funkcionalnim, no sadržajno prema svemu sudeći još ima iznimno mnogo prostora za unaprjeđenje. Operateri su osigurali platformu isporuke, no nisu osigurali mehanizme stjecanja, uređivanja i marketinškog plasmana rukopisa, te je razvidno da se u e-knjižarama poput Planeta9 mora povećati uloga nakladnika.

Iako se dakle elektroničko nakladništvo u Hrvatskoj razvija mnogo sporije negoli u razvijenijim zemljama, iako je njegov opseg za sada vrlo malen, ono se, zbog kompatibilnosti s dominantnim informacijsko-komunikacijskim tehnologijama, može i treba pretvoriti u utjecajnu i profitabilnu gospodarsku i kulturnu granu.

LITERATURA

1. Algoritam. URL: <http://www.algoritam.hr/> (2012-03-09)
2. Alt F4 d.o.o- Bulaja naklada. URL: <http://www.bulaja.com/> (2012-03-10)
3. Amazon.com. URL: <http://www.amazon.com/dp/B0051QVESA/ref=kindlesu-2> (2012-03-20)
4. Beck, Boris; Ožegović, Nina. Revolucija knjige u Hrvatskoj- elektronička knjiga postaje stvarnost, 02.04.2011. URL: <http://www.nacional.hr/clanak/105050/revolucija-knjige-u-hrvatskoj-elektronicka-knjiga-postaje-stvarnost> (2012-03-10)
5. Binder: e-čitač za duge pruge, 29. 08. 2011. URL: <http://www.tportal.hr/scitech/teho/144894/Binder-e-citac-za-duge-pruge.html> (2012-03-20)
6. Cvrtila, Marijana. Struka:Uvedemo li e-udžbenike djeca bi mogla zaboraviti pisati, 2. 03. 2012. URL: <http://www.slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/articleType/ArticleView/articleId/166062/Default.aspx> (2012-03-21)
7. Đorđević, Ana. E-knjige uče hrvatski, 13. 10. 2011. URL: <http://www.pcchip.hr/clanak/e-knjige-uce-hrvatski/> (2012-03-21)
8. Egmont. URL: <http://www.egmont.hr/> (2012-03-11)
9. eKnjižara. URL: <http://eknjizara.vip.hr/> (2012-03-21)
10. e-Knjiznica. URL: <http://e-knjiznica.carnet.hr/> (2012-03-21)
11. eLektire. URL: <http://lektire.skole.hr/> (2012-03-21)
12. eLektire. URL: <http://lektire.skole.hr/>(2012-03-21)
13. Elektroničke knjige. URL: <http://www.elektronickeknjige.com/> (2012-03-21)
14. Fabris, Martina. Elektroničko nakladništvo u Hrvatskoj od 2001. do 2005. godine: magistarski rad. Zagreb, 2007.
15. Fraktura.URL : <http://www.fraktura.hr/> (2012-03-10)
16. Goldstein, Ingrid. Why Publishers need a Content Strategy Today, 2012. URL: <http://publishingperspectives.com/2012/04/why-publishers-need-a-content-strategy-today/> (2012-05-07)
17. HIDRA. URL: <http://www.hidra.hr/> (2012-03-12)
18. Javna nadmetanja URL: <http://www.javnanadmetanja.hr/tender/elektronicka-izdanja-knjiga-obvezne-skolske-lektire/93372/> (2012-03-21)

19. Kasdorf, William E. ur. 2003. The Columbian Guide to Digital Publishing. New York: Columbia University Press.
20. Lamaro. URL: <http://www.lamaro.hr/> (2012-03-10)
21. Maravić, Goran. Elektronski čitači knjiga: čitanje bez papira, 31.10. 2009. URL: <http://www.tportal.hr/scitech/teho/36148/Elektronski-citaci-knjiga.html> (2012-03-20)
22. Markot.tel. URL: <http://www.markottel.hr/Site/page/cd-ucilica.aspx> (2012-03-21)
23. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. URL: <http://www.mvep.hr/ei/default.asp?ru=174&sid=&akcija=&jezik=1> (2012-03-12)
24. Moderne tehnologije. URL: <http://modernatehnologija.com/ecitacitableti/sto-je-e-knjiga.html> (2012- 02- 22)
25. Mozaik knjiga. URL:<http://www.mozaikknjiga.hr/> (2012-03-09)
26. Novi Liber. URL: <http://www.novi-liber.hr/> (2012-03-08)
27. Pettenati, Corrado. Electronic publishing at the end of 2001. URL: http://pcams01.mib.infn.it/Manuscripts/10_generalities/pettenati.pdf (2012- 02- 15)
28. Planet9. URL: <http://www.planet9.hr/> (2012-03-21)
29. Planet9: elektroničke knjige dostupne svima, 4. 07. 2011. URL: <http://www.tportal.hr/scitech/teho/136589/Planet9-elektronicke-knjige-dostupne-apsolutno-svima.html> (2012-03-21)
30. Sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige. URL: <http://mahazu.hazu.hr/~azrnic/nakldj/Sporazum.pdf> (2012-03-14)
31. Thompson, John B. Merchants of culture: the publishing business in the twenty- first century. Polity, 2010.
32. Va- Copy. URL: <http://www.va-copy.com/> (2012- 03- 08)
33. Veliki školski leksikon. Zagreb: Školska knjiga, 2003. Str. 149.
34. Vipnet. URL: http://www.vipnet.hr/article/-/journal_content/56_INSTANCE_xZ1k/11825/5364863 (2012-03-20)
35. Wilson, Tom. Electronic publishing and the future of the book. // Information research vol. 3, 2 (1997). URL: <http://informationr.net/ir/3-2/paper39.html> (2012- 02-15)
36. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/306987.html> (2012-03-14)
37. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima: zakon o izmjenama i dopunama zakona o autorskom pravu i srodnim pravima, 2011. URL: http://www.dziv.hr/files/File/zastita/zakon_autorsko_HR.pdf (2012-02- 13)

38. Zakon o knjižnicama. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267274.html>(2012-03-14)
39. Zakon o porezu na dodanu vrijednost. URL: http://propisi.porezna-uprava.hr/index_open.asp?idPropisa=949&jid=1&ime=Zakon%20o%20porezu%20na%20dodanu%20vrijednost (2012-03-14)
40. Zakon.hr. URL: <http://www.zakon.hr/> (2012-03-21)
41. Znanje d.o.o. URL: <http://www.znanje.hr/> (2012-03-10)
42. Živković, D. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001